

Nezaměstnanost a sociální reforma - situace v ČR a SRN

29.září 2005 Martin Kupec

Dosavadní socialistická vláda ČR, stejně tak jako současná vláda SPD v SRN, jejíž problémy v této oblasti jsou uvedeny dále, se snaží problém nezaměstnanosti řešit. Celkově v tom nejsou příliš úspěšné. Příčin neúspěchu je více.

Důvodů, proč stále stoupá nezaměstnanost i když v ČR probíhá mírný hospodářský růst a díky nízké inflaci rostou reálné mzdy (přičemž růst reálných mezd nekopíruje růst produktivity práce) je několik. V zásadě se dá konstatovat, že se vláda ČSSD dostala do pasti svých vlastních předvolebních slibů. Vláda v souladu se svým volebním programem deklarovala poměrně širokou sociální podporu, která byla ale mimo reálné možnosti země. Koncepce plošných dávek mnoha typů, systém nároků a vyplácení státní podpory v nezaměstnanosti byly akcentovány na úkor aktivní politiky zaměstnanosti, přestože vláda přijala před časem dokument stejného názvu. Dílčí úspěchy dosažené při snižování nezaměstnanosti, jako například meziroční snížení počtu nezaměstnaných absolventů VŠ, středních škol a učilišť o několik tisíc, jsou zapříčiněny spíše demografickým vývojem a administrativními úpravami, než úspěchem aktivní politiky vlády.

Vláda se ani nemohla k realizaci nutné sociální reformy postavit zcela jednoznačně, vzhledem k výše zmíněným předvolebním slibům. Výsledkem této koncepční schizofrenie je i následující citát Vladimíra Špidly: „Boj s nezaměstnaností se nám nedařil stoprocentně tak, jak jsme si přáli“, který byl pronesen „v poločase“ vládnutí socialistických vlád v tomto volebním období a to 1. července 2004 při příležitosti hodnocení činnosti tehdy odstupující vlády. V té době bylo bez práce rekordních 542 tisíc lidí, což představovalo přibližně 10,8 % nezaměstnaných. Podle současných čísel o nezaměstnanosti je situace nyní stále vážná a v červenci vzrostla na 8,8 %, tzn., že lidí bez práce je stále přes 500 tisíc.

Také zásadní důchodová reforma byla v zásadě opět odsunuta na pozdější dobu. Nový zákon o sociálních službách, který má zvýšit adresnost sociálních dávek pro seniory a nemocné lidi, přichází na jednání vlády až nyní.

Výsledky v boji proti nezaměstnanosti

Vládní politika se promítla do několika oblastí, které stav nezaměstnanosti mohou ovlivňovat. V první řadě je to otázka daní, kdy je v ČR stále velmi vysoké daňové zatížení příjmů fyzických i právnických osob. Vláda dále různými manévry, skrytými za názvem reforma veřejných financí, v podstatě zvýšila daňové zatížení v oblasti přímých i nepřímých daní. Toto zvyšování má za následek zhoršení podnikatelského prostředí. Negativní ohlas mezi menšími podnikateli vyvolalo zavedení tzv. povinné minimální roční daně. Zvedl se i vyměřovací základ na sociální a zdravotní pojištění. Malé a střední podniky přitom vytvářejí v ČR jen zhruba 40 % HDP, což je i značně pod průměrem EU. Tato daňová opatření ve svém dopadu toto procento ještě zmenší.

V oblasti sociálních dávek a zajištění stále funguje plošný a neadresný systém, který je čím dál složitější a nepřehlednější. Stálým odkládáním nebo změkčováním deregulace nájemného a nedořešením dopravní infrastruktury je zapříčiněna nepřírozená migrace obyvatelstva, nepružně fungující pracovní trh a trh s byty. Vláda zcela nezvládla ani komunikaci s odbory v otázkách mzdové politiky a politiky zaměstnanosti. Odbory daly najevo nespokojenost v komunikaci s vládou několika stávkami a ukázaly tak svůj vliv. S novelizací zákoníku práce je zase velmi nespokojen Svaz průmyslu a dopravy ČR, jehož připomínky nebyly vládou příliš zohledněny.

Ještě větší problémy s nezaměstnaností řeší dlouhodobě u našich sousedů v SRN, a to dílem v důsledku politiky současné vlády a dílem i v důsledku sloučení s NDR, což je spojeno s problémy

tzv. strukturální nezaměstnanosti.

SRN - „Agenda 2010“ a „Hartz IV“

V bývalé NDR se prakticky ze dne na den rozpadla průmyslová výroba a infrastruktura, která byla silně centralizována v tzv. průmyslových kombinátech. Čísla nezaměstnanosti výrazně vzrostla, přestože došlo a stále dochází k migraci směrem na západ do bývalých spolkových zemí. Tato migrace částečně „řeší“ nezaměstnanost na východě SRN, ale má to negativní efekt v tom, že odchází i kvalifikovaná pracovní síla, které se zde pak nedostává. Tento faktor zapříčinil ve východní části, oproti očekávání, pomalejší rozvoj soukromých investic a podnikání a v porovnání se západní částí stále nižší životní úroveň.

Celkově se německá vláda snaží nezaměstnanost řešit komplexními programy zaměřenými na reformu trhu práce, nazvanými „Agenda 2010“ a „Hartz IV“. Mají za cíl zrealizovat bohatý sociální systém, který Němci zdědili ještě z dob velkého ekonomického růstu předchozích let ve staré spolkové republice. Stav je ten, že Němci mají v posledních letech stabilně přes 5 milionů nezaměstnaných. Nezaměstnaní a lidé v důchodovém věku jsou touto reformou sociálního systému postiženi a SPD v důsledku toho ztrácí postupně velkou část svých voličů. Častým argumentem těchto lidí je, že oni buď část, nebo celý svůj produktivní život, přispívali svými poměrně vysokými daněmi a dalšími odvody na sociální politiku státu a nyní, když jí mají využívat, jsou na svých právech kráceni. Pro přesnou ilustraci, zaměstnanci na dani a pojistném zaplatí 52 % z platu. Zdanění firem je v Německu také vysoké a pohybuje se kolem 38 %.

Situace je o to tíživější, a to i z politického hlediska proto, že posledních 15 let se v SRN žádnou komplexní sociální reformou nikdo nezabýval. Vláda SPD je v obtížné pozici, podobně jako u nás ČSSD, protože nereálně slibovala zachování rozsáhlého sociálního státu.